

Za pedagogiko dialoga

Giuseppe Milan, prof. dr., je predstojnik Fakultete za pedagoške znanosti na Univerzi v Padovi (Italija). Je predavatelj splošne pedagogike in medkulturne pedagogike. Njegove raziskave temelijo na proučevanju pedagoških vidikov medosebnih in medkulturnih odnosov, pri čemer posebno pozornost posveča vzgoji v neugodnih okolišinah in vzgojnima možnostim, ki jih nudi umetniško izražanje. Je član svetovne komisije EdU (Educazione Unità – Vzgoja za edinstv).

Lepo je biti tukaj, da se soočimo s temo dialoga, ki je izjemno pomembna, še posebej za vse, ki delujemo na področju vzgoje ... Lepo je, da se to dogaja v Sloveniji, v tej čudoviti deželi, ki je kakor Evropa v malem. Tu je vsaka stvar v dialogu: gore, morje, jezera, gozdovi, reke, mesta, umetnost.

Slovenija ima za očeta svoje domovine pesnika Franceta Prešerena (1800–1849), enega najpomembnejših pesnikov iz obdobja evropske romantike, razumnika, ki je bolj kot kdo drug vplival na ta narod tako, da je njegova beseda postala gradnik narodnega dviga in bodoče državnosti. Ni čudno, da je besedilo sedanje slovenske himne vzeto prav iz njegove pesmi *Zdravljica*:

*Žive naj vsi narodi,
ki hrepene dočakat' dan,
da koder sonce hodi,
preprič iz sveta bo pregnan ...
Poezija se nadaljuje z naslednjo kitico:
Nazadnje še, prijat'lji,
kozarce zase vdignimo,
ki smo zato se zbrat'li, ker dobro v srcu mislimo.*

Te besede nazdravljamjo dialogu, srečanju, bratstvu med ljudmi in med narodi.

Beseda je za nas, človeška bitja, resnično način bivanja. Usposablja nas za odnosnost, dialoškost.

Etimološko 'dialog' pomeni besedo, ki je v gibanju, ki nas postavi v stik, ki ustvarja odnos, komunikacijsko vez med nami; beseda, ki omogoča tudi, da skupaj načrtujemo. Vsak od nas je glavni akter. Vsakdo je poklican, da postane on sam (se uresniči) prav preko besede, ki združuje, preko dialoga, ki gradi človečnost, odnos, dialog, ki (kakor pravi velik brazilski pedagog Paulo Freire) dá svetu ime, kar pomeni, da mu dá identiteto.

Vendar se moramo zavedati, da je danes dialog pogosto zlorabljen. Uporabljamo toliko napačnih besed, ki uničujejo:

- prazne besede ('bla bla bla', 'psitacizem' – papagajstvo);
- besede, ki izključujejo (besede rasizma);

- besede, ki ožigosajo (negativne definicije, ki dajo napačno, negativno ime);
- besede, ki ločujejo (velikokrat zlorabljamо sredstva – medije, socialna omrežja ipd., ki tvegajo, da bodo postali 'socialni ločevalci');
- besede samogovora (narcističnega, egocentričnega, individualističnega jaz-a ...);
- besede zidu, meja, besede etnocentrične, monokulture, nestrpne zaprtosti.

Obstaja neskončno veliko načinov, v katerih nepristna (neavtentična) beseda ustvarja razdrobljenost, ločitev, brezbržnost. Da bi bili pravi vzgojitelji, smo poklicani biti nosilci 'pristne besede', graditelji dialoga. Avtentičen, pristen dialog je ljubezen – avtentična, pristna beseda je ljubezen. Za Paula Freira je beseda 'dialog' ljubezen, ki osvobaja, je spremembra, izboljšanje. Je vedno vzgoja.

Lahko se vprašamo, kako konkretno uredniščiti to razsežnost, kako podrobnejše pojasniti ta ključni koncept 'dialoga', ki je družina konceptov:

- Dialog je iskanje. Človek išče drugega, ki je vedno nov, ga vsak dan gleda na nov način. Znova ga spozna, še bolje spozna. Vedno upa vanj. Ne more reči: »Vedno si enak,« ampak: »Kako lepo, zame si nenehna novost.«
- Dialog je želja. Beseda želja izhaja iz latinščine: *de-sidera* (od zvezd). Nanaša se na klic od zgoraj, od nečesa, kar je večje od nas. Dialog izhaja iz zavedanja, da črpamo iz sveta visokih vrednot, ki se izražajo prav v tem vzajemnem pričakovovanju.
- Dialog je postanek. Veliki razlagalec našega časa, sociolog Zygmunt Bauman, predstavlja naše življenje z učinkovito

metaforo. Pravi: »Tako je, kot bi drsal na tankem ledu, in edini način, da ne potonemo, je hitrost, da brezglavo pospešimo vse, kar je na našem dnevnom trgu.« Vzgojni dialog pa je nasprotno pogum, da se ustavimo (iz it.: *so-stare*), da znamo stati tam, v medsebojni navzočnosti, v globoki pozornosti do drugega.

- Dialog je odgovornost. To pomeni biti odgovor na klic, prevzeti nase breme, vprašanja drugega. Veliki psihiater Viktor E. Frankl je trdil, da je naše življenje zahteven dialog, intenziven udarec in odziv, ki traja vse življenje.
- Dialog je projekt. To ni sentimentalizem, vztrajanje v neki navdušeni odnosnosti, kar bi se izkazalo za sterilno. Avtentični dialog je, kot trdi Paulo Freire, »dati svetu ime«, zato se je treba odgovorno zavezati, služiti, preseči tveganje, da bi se zaprli v lastno zatočišče, da bi se usmerili v izgradnjo izobraževalnega,

Dialog ni možen, če ne čutimo, da smo na poti, če nismo medsebojno razpoložljivi in hvaležni, če se ne zavedamo svoje revščine, svojih omejenosti.

človeškega in družbenopolitičnega konteksta pripadnosti.

- Dialog je izmenjava. Pričovedujemo si predvsem o težavah, trpljenju, neuspehih, temnih trenutkih. Prizadevamo si razumeti, umeti (iz it. *comprendere*, to je *prendere con*) s tistim empatičnim zagonom, ki vodi do sočutja, do soglasja, kar pomeni, da skupaj prehodimo isto smer, tudi če je ta pot polna težav.

- Dialog je odpuščanje. Odpuščati pomeni nenehno dajati, vsakič znova postati dar (iz it. *per-dono*), vzajemno, tako da znamo premagati težave, napake in znamo vzdržati (iz it. *resistere*) ter znova postati (iz it. *ri-esistere*) na nov in drugačen način, zahvaljujoč zmožnosti odpuščanja, da smo lahko še vedno dar.
- In za konec. Všeč mi je, da je na koncu tega seznama temeljna beseda. Dialog je ponižnost: da prepoznamo in ljubimo vzajemno potrebo, našo medsebojno revščino, ki postane naša največja naložba. Ponižnost je ključ dialoga, gostoljubja. Filozof Jacques Derrida pravi: »Da bi nudili gostoljubnost, ni potrebno izhajati iz prepričanja, da je dom zagotovljen. Samo če izhajamo iz pomanjkanja vezi brezdomcev, tistih, ki nimajo doma, se lahko začne pristno gostoljubje. Le tisti, ki živi izkušnjo pomanjkanja doma, lahko ponudi gostoljubnost.«¹ Brez ponižnosti se ne moremo srečati. To velja za srečanje med posamezniki, med skupinami, med kulturami in tudi med našimi šolami. Dialog ni možen, če ne čutimo, da smo na poti, če nismo medsebojno razpoložljivi in hvaležni, če se ne zavedamo svoje revščine, svojih omejenosti. Martin Buber zatrjuje, da je ponižnost občutek, da sem 'eden izmed mnogih' ... Lepo je povezati to misel s šolo, ki jo predstavljam, da lahko rečem, da je tudi moja šola 'ena izmed mnogih', ne da bi kar koli odvzeli njeni lepoti in njeni posebnosti, ki jo lahko cenim, spoštujem, ljubim ...

V zvezi s temi temami (pedagogika dialoga) smo v mreži EdU (Educazione Unità – Vzgoja za edinstvo) imeli in še imamo velik nauk Chiare Lubich, ki je izvor in temeljni navdih našega govora, vzpostavljanja dialoga in našega načrtovanja.

Citiram besede Chiare Lubich ob podelitevi častnega doktorata iz pedagogike v Washingtonu 10. novembra 2000: »Klub neštetnim napetostim sodobnega sveta naš planet skoraj protislovno teži k edinstvu: edinstvo je znamenje časa in njegova potreba ... in zato prisotna na vseh ravneh človekovega delovanja. Vzgojno delovanje v skladu s potrebo po edinstvu meri na to, da bi tako naš svet ne bil babilonski stolp brez duše, temveč izkušnja Emavsa, izkušnja Boga z nami, ki more objeti celotno človeštvo. Zdi se utopičen projekt, toda vsaka pristna pedagogika

Foto: arhiv Vrta Jurček

nosi v sebi utopično težnjo. Potrebno jo je razumeti kot urejevalno zamisel, da bi med nami osnovašla tisto deželo, ki je še ni, a bi morala obstajati. V tej perspektivi gledamo na vzgojo kot na pot, po kateri se približujemo utopičnemu cilju ...«

Da bi bili pravi vzgojitelji, smo poklicani biti nosilci 'pristne besede', graditelji dialoga. Avtentičen, pristen dialog je ljubezen – avtentična, pristna beseda je ljubezen.

»Med nami moramo torej uresničiti,« nadaljuje Chiara Lubich, »najbolj pristno družbenost, kjer se udejanja čudovit povzetek med pedagoško težnjo vzgoje posameznika in pedagoško težnjo gradnje skupnosti. Prepričani smo, da se v naši izkušnji v polnosti uresničujejo zamislji tistih velikih ljudi iz zgodovine pedagogike, ki so izhajali pogosto iz drugačnih predpostavk, a so vztrajali pri pomenu vzgoje za gradnjo družbe, ki temelji na pristnih demokratičnih odnosih.«

Veliko soglasje odkrivamo tudi s pedagoško skupnostti, v kateri je izražena potreba po tesni povezanosti med napredovanjem posameznika in napredovanjem skupnosti. Seveda se naša izkušnja življenja v skupnosti opira na Jezusovo vabilo: 'Ljubite se, kakor sem vas ljubil jaz ... Bodite eno.' Naša gonilna sila je verskega značaja, a učinki na vzgojnem področju so izredni. Od nekdaj je namen in cilj vzgoje vzgajati človeka in njegovo samostojnost, kar se skoraj protislovno izraža v oblikovanju človeka, ki je odnos.« V resnici je to tema, iz katere se ne bomo nikoli prenehali učiti. Prepričani smo, da bo ta seminar z izkušnjami in razmišljanji, ki si jih bomo izmenjali z medsebojnim dialogom – poslušanjem – dogodek, ki nam bo pomagal, da rastemo, se izboljšamo in premagujemo težave s tisto ustvarjalnostjo, ki nas obnavlja in nam pomaga, da uresničujemo svoj pedagoški projekt. ◀

Opomba

¹ Jacques di Derrida (2000): *Sull'ospitalità* (O gostoljubju). Dalai Editore, str. 18–19.

*Prevedla:
Mirjam Horzelenberg*